

Makroekonomik Dengesizlik Göstergeleri: 2022 - IV

Avrupa Birliği'ne üye ülkeler arasında maliye ile para politikaları arasındaki eş güdümü güçlendirmek, makroekonomik politikaları izlemek ve bu politikaların gözetimini geliştirmek amacıyla oluşturulan Makroekonomik Dengesizlik Göstergeleri (MDG) çerçevesi ve MDG Puan Tablosu, TEPAV tarafından Türkiye için kamuya açık resmi istatistikler esas alınarak gösterge niteliğinde oluşturulmakta ve üç aylık bazda güncellenmektedir.¹

2022 yılının dördüncü çeyreğine ait kaynak resmi istatistiklerin yayımlanmasını takiben MDG Puan Tablosu güncellenmiştir. Güncellenen göstergeler, birim işgücü maliyetlerindeki düşüşlerin bu çeyrekte hızlandığını ve reel efektif döviz kurunun yüksek negatif değerlerini koruduğunu, Türkiye'nin dünya ihracatındaki payındaki kısmi yükselişe rağmen, ithalat harcamalarının ihracat gelirlerinin çok üzerinde artması nedeniyle cari işlemler açığının son 5 yılın en yüksek seviyesine ulaştığını göstermektedir. Ayrıca, artan finansman ihtiyacı net uluslararası yatırım pozisyonuna da olumsuz yansımıştır. Diğer taraftan, özel sektör kredi kullanımları hızlanmış, finansal yükümlülükler ile konut fiyat endeksi göstergeleri eşik değerlerin çok üzerine çıkmış olup finansal istikrara yönelik önemli kırılmalıklar oluşturmaktadır. İstihdam göstergelerinde ise bu çeyrekte iyileşme gözlenmiş, salgın sonrasında ilk defa tüm göstergeler eşik değerlerin içinde yer almıştır. Gözlenen olumlu gidişata rağmen, genel işsizlik oranının çift haneli düzeyini koruması ve genç işsizlik oranının ise bunun iki katına yakın bir düzeyde seyretmesi, güçlü makroekonomik dengelerin tesisi açısından iyileşme eğiliminin devamını gerekli kılmaktadır.

I. Dış Dengesizlik ve Rekabetçilik Göstergeleri

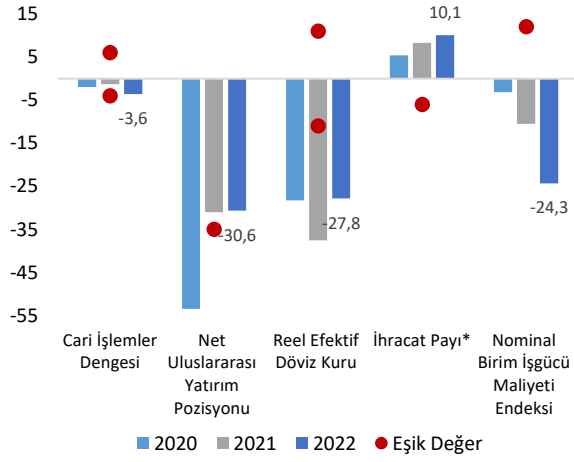
2022 yılının dördüncü çeyreğinde, cari işlemler açığı son 5 yılın en yüksek seviyesine çıkarken yurt dışı finansman yükümlülükleri artmıştır. Dış rekabetçilik göstergelerinden reel efektif döviz kurundaki üç yıllık değişim 2022 yılının tüm çeyreklerinde yüksek negatif düzeyini korumuştur. Diğer rekabetçilik göstergesi **birim işgücü maliyetinin** üç yıllık değişim oranında ise 2018 yılından itibaren gözlenen gerileme eğilimi 2022 yılında hızla artan enflasyonun etkisiyle ivmelenmiş ve yıl sonu itibarıyla analiz döneminin en düşük düzeyi olan -24,3 puana gerilemiştir. Söz konusu değer, çalışanların alım gücünde derin aşınma olduğunu göstermektedir. Türk lirasında yaşanan hızlı değer kaybı ve birim işgücü maliyetindeki tarihi düşük seviyeler, Türkiye'nin **dünya ihracatındaki payında** pandemi sonrasında gözlenen artış eğiliminin 2022 yılında da devam etmesine olanak sağlamıştır. Ancak, bu dönemde ithalat harcamalarının ihracat gelirlerinin çok ötesinde artması, **cari işlemler dengesinde** 2022 yılı itibarıyla başlayan bozulmayı derinleştirmiş ve dördüncü çeyrekte son 5 yılın en yüksek açık değerine ulaşmıştır. Yurt içi yerleşiklerin yurt dışındaki yerleşik kişiler ile finansal alacak ve yükümlülük farkının GSYH payı olarak takip edilen **net uluslararası yatırım pozisyon açığı** ise 2022 yılının son çeyreğinde yükselmiştir. Bu değişimde cari açığın finansman ihtiyacına paralel olarak artan yabancı para yükümlülükleri belirleyici olmuştur (Şekil 1, Tablo 1).²

¹ Detaylı çalışma için bakınız: Cangöz, C., Şahinbeyoğlu, G., Kurt, T. ve E. Yılmaz (2021). "Avrupa Birliği Makroekonomik Dengesizlik Prosedürü (MDP) ve Türkiye Değerlendirmesi," TEPAV Değerlendirme Notu, No. 202105 (https://www.tepav.org.tr/upload/mce/2021/degerlendirme_notu/avrupa_birligi_makroekonomik_dengesizlik_proseduru_mdp_ve_turkiye_degerlendirmesi.pdf)

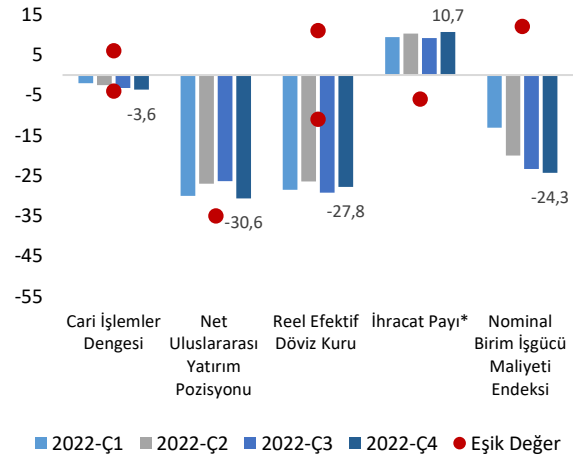
² TCMB tarafından yayınlanan Uluslararası Yatırım Pozisyonu İstatistikleri, 19 Ağustos 2021 tarihli yayımla birlikte revize edilmiş ve veriler 1998 yılına dek güncellenmiş, güncelleme ile birlikte net UYP açık pozisyonunda iyileşme kaydedilmiştir. Revizyon çalışması için bakınız: <https://www.tcmb.gov.tr/wps/wcm/connect/03c3fab1-c4dd-416a-a717-b964c41c61c6/en2103.pdf?MOD=AJPERES&CACHEID=ROOTWORKSPACE-03c3fab1-c4dd-416a-a717-b964c41c61c6-nJtds9E>

Şekil 1. Dış Dengesizlik ve Rekabetçilik Göstergeleri

1.a. 2020-2022

1.b. 2022 Ç1-2022 Ç4

Kaynak: TÜİK, TCMB, HMB, WTO ve TEPAV hesaplamaları

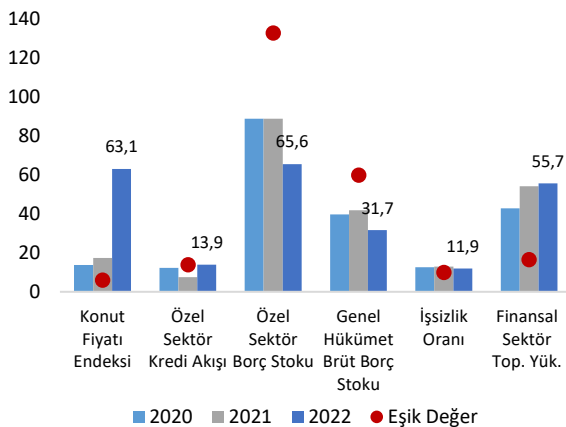
*Dünya Ticaret Örgütü (WTO) yıllık verileri 282, üç aylık verileri ise 103 ülkeyi kapsamaktadır.

II. İç Dengesizlik Göstergeleri

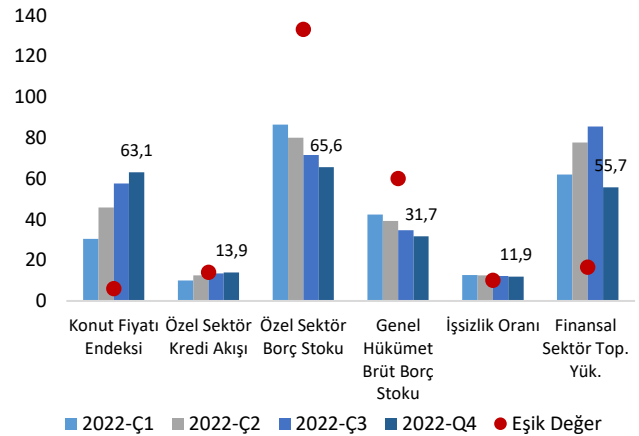
2022 yılının dördüncü çeyreği itibarıyla finansal yükümlülüklere ve varlık fiyatlarına dair göstergelerin eşik değerlerin çok üstünde gerçekleşmiş olması finansal istikrara yönelik önemli kırılmalıkların biriktiğine işaret etmektedir. 2022 yılının tüm çeyreklerinde genel yönetim ve özel sektör borç stokunun GSYH'ye oranları gerilemiştir. Söz konusu gelişmede yüzde 5,6 düzeyinde gerçekleşen büyüme ve yüzde 64,2 düzeyindeki yıllık enflasyonun GSYH değerini yukarı çekmesi, enflasyon nedeniyle vergi tahsilatlarının yükselmesi ve KİT'lere yapılan ödemelerin ertelenmesi etkili olmuştur. Diğer taraftan, finansal olmayan kuruluşlar ile hanehalkını kapsayan özel sektörün kredi kullanımları, 2022 yılının dördüncü çeyreğinde daha da artmış ve akım veri ile ölçülen özel sektör kredilerinin GSYH'ye oranı 2017 yılından sonra ilk defa yüzde 14 olan eşik değere (yüzde 13,9) ulaşmıştır. Finansal sektör toplam yükümlülüklerinin yıllık artışı son çeyrekte hız kesse de düzeyi eşik değerinin çok üzerindedir. Benzer şekilde, konut piyasasındaki reel fiyat değişimini ölçen konut fiyat endeksi, yüzde 6 olarak belirlenen eşik değerinin 10 mislini aşmıştır. Öte yandan, işsizlik oranının son üç yıllık ortalaması da yüzde 10'luk eşik değerinin üzerindedir (Şekil 2, Tablo 1).

Şekil 2. İç Dengesizlik Göstergeleri

2.a. 2020-2022

2.b. 2022 Ç1-2022 Ç4

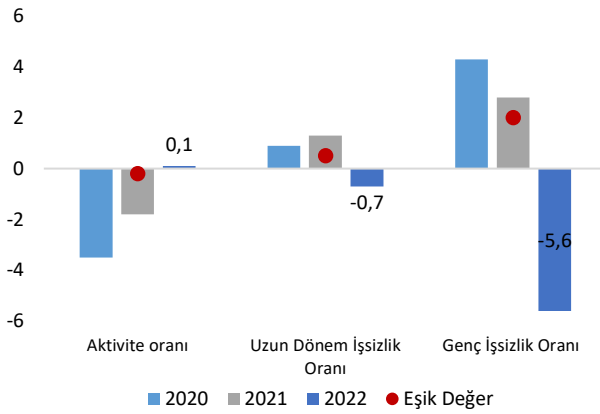
Kaynak: TÜİK, TCMB, HMB ve TEPAV hesaplamaları

III. İstihdam Göstergeleri

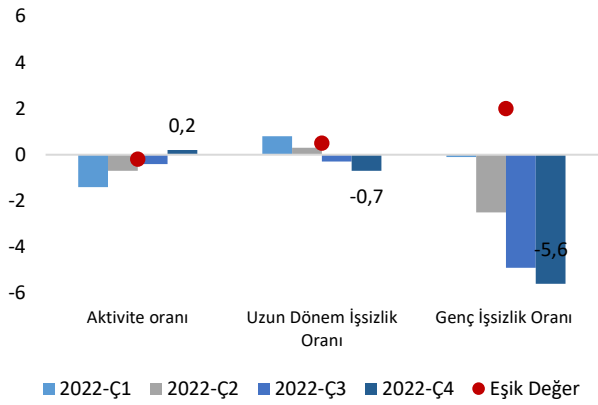
Salgın sonrasında ilk defa 2022 yılı son çeyreğinde tüm istihdam göstergeleri eşik değerlerin içinde yer almıştır. 15 yaş ve üzerindeki ekonomik olarak faal nüfusun işgücüne katılımı şeklinde tanımlanan ve 3 yıllık değişimi şeklinde takip edilen **aktivite oranı** göstergesi, salgın sonrasında gerileme eğiliminde olmuş ve ilk kez 2022 yılının son çeyreğinde sınırlı oranda da olsa artışa dönmüştür. Diğer taraftan, bir yıl veya daha uzun süredir işsiz olan kişilerin işgücüne oranını ifade eden **uzun dönem işsizlik oranı** göstergesi de 2018 yılı sonrasında ilk kez 2022'nin ikinci çeyreğinde eşik değer altına gerilemiş ve diğer çeyreklerde de iyileşme sürmüştür. İstihdam göstergelerinde gözlenen en olumlu gelişme 15-24 yaş grubu işsizlik oranlarının üç yıllık değişimi üzerinden hesaplanan **genç işsizlik oranına** ilişkindir. Söz konusu göstergede 2019 yılında başlayan artış ilk kez 2022 yılının ilk çeyreğinde tersine dönmüş, izleyen çeyreklerde de düşüşler hızlanarak yıl sonunda 5,6 puana kadar ulaşmıştır. 2022 yılında istihdam göstergelerinde gözlenen olumlu gelişmelere rağmen, genel işsizlik oranının çift haneli düzeyini koruması, genç işsizlik oranının ise bunun iki katına yakın bir düzeyde seyretmesi, güçlü makroekonomik dengelerin tesisi açısından iyileşme eğiliminin devamını gerekli kılmaktadır (Şekil 3, Tablo 1).

Şekil 3. İstihdam Göstergeleri

3.a. 2020-2022

3.b. 2022 Ç1-2022 Ç4

Kaynak: TÜİK ve TEPAV hesaplamaları

Tablo 1. Türkiye MDG Puan Tablosu (2011 – 2022)

	Dış Dengesizlik ve Rekabetçilik Göstergeleri					İç Dengesizlik Göstergeleri					İstihdam Göstergeleri			
	Cari İşlemler Dengesi	Net Uluslararası Yatırım Pozisyonu	Reel Efektif Döviz Kuru	İhracat Payı	Nominal Birim İşgücü Maliyeti Endeksi	Konut Fiyat Endeksi	Özel Sektör Kredi Akışı	Özel Sektör Borç Stoku	Genel Hükümet Brüt Borç Stoku	İşsizlik Oranı	Finansal Sektör Toplam Yükümlülükleri	Aktivite oranı	Uzun Dönem İşsizlik Oranı	Genç İşsizlik Oranı
	GSYH'ye oran - 3 yıllık ortalama	GSYH'ye oran	TÜFE bazlı - 3 yıllık değişim	Dünya İhracatına oran - 5 yıllık değişim	3 yıllık değişim	Reel yıllık değişim	GSYH'ye oran	GSYH'ye oran	GSYH'ye oran	3 yıllık ortalama	Konsolide olmayan - Yıllık değişim	15+ yaş nüfusa oran - 3 yıllık değişim	15+ yaş aktif nüfusa oran - 3 yıllık değişim	15-24 yaş aktif nüfusa oran - 3 yıllık değişim
2011	-5,5	-37,6	-7,0	4,3	3,1	-3,6	10,4	60,7	36,1	11,9	14,0	3,0	-0,3	-1,6
2012	-6,7	-48,3	-2,3	7,7	3,8	3,8	9,1	62,2	32,4	10,3	15,6	2,1	-1,3	-7,3
2013	-6,7	-40,8	-16,0	4,3	3,2	5,0	12,7	71,2	31,1	9,6	22,4	2,0	-1,0	-3,3
2014	-5,1	-46,5	2,3	7,8	8,7	6,3	9,6	74,2	28,4	9,6	17,2	0,6	-0,5	1,2
2015	-4,3	-42,8	-10,8	22,5	4,9	6,2	10,9	79,0	27,3	10,0	14,5	1,3	-0,1	2,9
2016	-3,4	-39,8	-7,3	26,5	15,2	3,4	7,1	84,2	27,9	10,4	19,4	1,2	-0,1	2,8
2017	-3,6	-51,5	-18,4	12,6	5,2	-2,5	15,0	83,7	27,9	10,7	22,5	2,3	0,3	2,8
2018	-3,4	-43,0	-22,9	6,4	3,3	-13,2	-2,9	82,4	30,1	10,9	18,1	1,9	0,3	1,6
2019	-1,9	-40,6	-18,6	8,5	-2,1	-1,6	4,2	79,5	32,6	11,8	22,1	1,0	1,0	5,7
2020	-1,9	-53,4	-28,2	5,4	-3,1	13,8	12,3	88,9	39,7	12,6	42,8	-3,5	0,9	4,3
2021	-1,3	-31,0	-37,5	8,3	-10,5	17,4	7,6	88,9	41,8	12,9	54,2	-1,8	1,3	2,8
2022	-3,6	-30,6	-27,8	10,1	-24,3	63,1	13,9	65,6	31,7	11,9	55,7	0,1	-0,7	-5,6
2022-Ç1	-2,0	-30,0	-28,5	9,4*	-13,1	30,4	10,0	86,4	42,3	12,7	62,0	-1,4	0,8	-0,1
2022-Ç2	-2,5	-27,0	-26,4	10,3*	-20,0	45,9	12,5	80,1	39,3	12,5	77,7	-0,7	0,3	-2,5
2022-Ç3	-3,2	-26,3	-29,2	9,2*	-23,3	57,6	13,5	71,5	34,7	12,2	85,5	-0,4	-0,3	-4,9
2022-Ç4	-3,6	-30,6	-27,8	10,7*	-24,3	63,1	13,9	65,6	31,7	11,9	55,7	0,2	-0,7	-5,6
AB ülkeleri için eşik değerler	%-4/6	%-35	%+/-5 (Euro Bölgesi) %+/-11 (Euro Bölgesi Dışı)	%-6	%9 (Euro Bölgesi) %12 (Euro Bölgesi Dışı)	%6	%14	%133	%60	%10	%16,5	-0,2 puan	0,5 puan	2 puan

Kaynak: TÜİK, TCMB, HMB, WTO ve TEPAV hesaplamaları

*Dünya Ticaret Örgütü (WTO) yıllık verileri 282 ülkeye ait 106250 gözlemi, üç aylık verileri ise 103 ülkeye ait 7560 gözlemi kapsamaktadır.